

Újabb adatok Tariczky Endre életéhez és munkásságához

Szecskó Károly

ABSTRACT: *Additional Data to the Life and Work of Ede Tariczky.* In this paper, the author presents some recently discovered data of unpublished archival sources on the life and work of the Gyöngyös-born Ede Tariczky (archeologist-vicar, 1818–1912).

1987-ben Takáts Béla Tariczky Endre munkássága címmel rövid összefoglalót tett közzé a 110 éves a Tiszafüredi Kiss Pál Múzeum című kiadványban (Szolnok, 1987. 6–7.). Cikkének utolsó mondata így hangzik: „A jelen feladata, hogy munkásságát megismerje, feltárja és felhasználja.” A szerző rövid összefoglalójának elsődleges forrása Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái című műve XIII. kötetének Tariczky Endréről közzétett szócikke volt (Bp., 1909. 1306–1308.) Közleményemben levéltári kutatásaim alapján újabb, eddig nem publikált adatokat teszek közzé a jeles pap-régész életéről és munkásságáról, amelyek hozzájárulhatnak majdan egy teljességre törekvő életrajzi monográfia elkészítéséhez.

Az 1818. november 18-án Gyöngyösön napvilágot látó Tariczky Endre római katolikus lelkész 1862-ben került Tiszafüredre Bükkzsércről plébánosnak, s itt munkálkodott nagy aktivitással, pátriárka korban bekövetkező haláláig. 1872-től fordult érdeklődése állomáshelye és vidéke régészeti emlékei felé. 1873. január 12-én a helybeli „Casino-ban” előadást tartott „a tiszaoRVényi pogány sírokról, különösen, s áltAljában Tisza-füred vidéke régészeti becséről.” Az előadáson a helybeliek és vidékiek közül mintegy ötvenen jelentek meg. A rendezvényről készített jegyzőkönyvben az alábbiakat olvashatjuk: „Fenn nevezett értekező előadásai végén azon indítvánnyal lépett elő, hogy alakíttatnék Tisza-füred vidékén, minél kiterjedtebb gyűrűzetben Heves s K. Szolnok t.e. kettős megyénkben, Tisza füred Vidéke régészeti érdekeinek támogatására egy régészeti Egylet, mely mint erkölcsi testület pártfogása alá venné e vidék régészeti ős tervét, annak minden régészeti telepeit, a véletlenül felmerülő ős leleteket az enyészettől, vagy elvándorlásaitól megmentené, s mai hasonló régészeti érdekeket támogatna.

Végből az indítványozó azt javaslá: hogy az Egylet megalakulhatásának megindítására legcélszerűbb lévén egy hét tagú bizottság, választanának a jelenlevő érdekelt egyéniségek három tagot a helybeliek és négyet a vidékiek közül.

Mi helyben hagyván a bizottságba legelőször és a vidékiek közül megválasztottak: Borbély Miklós Tisza dersről, Horthy Isván Kenderesről, Dobóczy László Tisza-szalókról és Kovács Kálmán Tisza-Igarról, a helybeliek közül pedig megválasztottak: Okolicsányi György, Károlyi Lajos és Tariczky Endre, ki egyszeres mind ez alkalomra a jegyzőkönyv felvételére is megbízottat.

Póttagok is felvétettek a bizottságba, úgy mint Bán Zsigmond reform. lelkész, Menczer Ignác orvos, Justus Gusztáv, Komjáthy Imre, Sárkány Ferencz, Kalavszky Albert és Kovács Gyula urak.”¹

1873. január 15-én Tariczky Endre Bartakovics Béla érseket levélben tájékoztatta addigi régészeti kutatásairól. Levelében többek között a következő érdekes sorokat olvashatjuk: „A legközelebb múlt év december első hetében ugyanis a Tisza-örvényi határban több pogány, s valószínűleg, (mit azonban még előre kimondani nem lehet), szittyá sírokat fedezvén fel az úgynevezett Morotva, vagyis holt Tisza-parkban, s kísérlet képen azok közül két sír felbontása által valóságos őskori vas, fém-szerű maradványokra akadván – régebben táplált azon eszmék fogantatására nyílt meg ez által előttem az alkalom, hogy Heves, K. Szolnok megyében, s e vidéken egy első régészeti Egylet megalakítását megkíséreljem.

E végből folyó hó 12-én a tiszafüredi Casino termében nem csekély számú tagok jelenlétében egy másfél-órás régészeti előadást tartottam, hogy mily sikerrel? – azt az ide csatolt jegyzőkönyvi másolatból bővebben megtudhatja Exellenciád.

Ezen értekezésem nemsokára meginduland az „Eger” heti lapban, s megkértem annak szerkesztőjét, hogy a cikkek kinyomtatására kiszedendő betűket ne szedje szét.

Mert én ez alkalommal arra vagyok bátor Exellenciád előtt fiúi tisztelettel esedezni, hogy úgy a múlt évben a tiszaszőlősi aranyeretes lovag féle leletekről az „Egerben” közzölt értekezéseimnek, mint e most közzendő régészeti előadásomat kegyeskednék egy füzetben legalább 2000 példányban kinyomtatni.

Én nagyon képes leendnék itt Tisza-füred vidékén legalább 5-600 példányt eladni. A tiszaszőlősi és tiszazörvényi holt Tisza partról térrajz felvétele is szükséges leend, mit én nemsokára eszközzendésebe veendek.

A repatórium e kinyomásai által még inkább nevednek; az Egylet alakulása nagy mérvben megkönnyítenék, sőt az szélesebb terjedelmet nyerne, mennél szélesebbet, annál jutalmazóbbat és e vidék dús régészeti telepeiből kikerülendő őseletekre nézve, miket bizonyára Exellenciád múzeumába, mint e kettős megye Könyvtárába származtatnánk.

Mint méhraj a kőpübe hordja a mézvirág porait, úgy hordandjuk mi majdan oda e vidék lelőhelyeiről az őstörténelem emlékvirágait.

Irányomba pedig Exellenciád fentebbi kérelmem elfogadásával mai részről felette nagy atyai kegyességet tanúsítand, mert alkalmat szolgáltatna Exellenciád, hogy irodalmi munkálkodásom után egy kis szerény jövedelemben is részesülhessek terheim fogyasztására.

Hozzjárult a múlt év végén e terhekhez, a felette szűk termés mellett, hogy négy egy 100 ftos tehenem és sertéseim is eldöglöttek, azok között egy 60 ftos hizóm, egy 100 ftos lovam megvakult, s el kellett prédálnom, s több mint 300 fnyi kárt vallottam, s híveim részéről a párbér illetőséget alig csak öt részben kaptam meg. Adóm is, mellyel hátrálékban vagyok, 300 ftra felszaporodott, s Budáról a pénzügyi igazgatóságtól már kétszer jött parancsolat a helybeli adóhivatalhoz, hogy már most minden ingóságaimat foglalja le, s kótyáltassa el azonnal; s eme magas parancsolat fogantatásának rövid idő alatt meg kell történnie.”

Levele végén a bajából való kisegítésére 300 forint segélyt kért főpásztorától.²

Bartakovics érsek a plébános levelére 1873. január 21-én adott választ. Írásának elején örömet fejezte ki afölött, hogy papja hivatalos teendőin kívül még kutatómunkával is foglalkozik. Ezután tájékoztatta arról, hogy Egerben a Líceum épületében múzeumot rendez

¹ EÉL PAT Az 1873. január 12-én Tiszafüreden felvett jegyzőkönyv. 93/1873.

² EÉL PAT Tariczky Endre levele az érseknek. Tiszafüred, 1873. jan. 15.; 93/1873.

Tariczky Endre (1892) Festette: Kiss Alajos, Eger
Fotó: Füvessy Anikó

be, ahol régészeti tárgyakat is mutatnak majd be. Ezért szerinte „kár volna tehát, ha Füreden illy gyűjtemény külön állítatnék. Eger, a két megyének fővárossa, itt tehát kell és illik, hogy ily múzeum felállíttassék, amire alkalmas helyisége is van.

Ha egyszer az egri teljesen rendbe lesz hozva, mi nemsokára meg fog történni, akkor a két megyében felszólítás fog intézteni a régészeti egyletnek alakítására, miként ez Aba-Újban is történt. Kár volna az egyletet több kisebbre szétosztani, hanem minden, a mi megyében itt-ott található egy helyen gyűjtendő, hogy mindenki, a kinek kedve van, azt egy helyen láthassa.”³

Tariczkyt igen meglepte az érsek válaszában tartalma, ezért azt nem hagyta érdembeli válasz nélkül. 1873. február 20-án a következőket írta főpásztorának: „Exellenciádnak folyó évi jan. 21-én kelt, s e vidéken majdan szervezkedve megindítandó régészeti mozgalmaink érdemében hozzám intézett atyai figyelmeztetését fiúi tisztelettel vettem, melyre ezennel még hódolóbb tisztelettel jelenthetem: hogy mi e vidék dús régészeti telepei mellé oly szellemi termő talajt szándékozunk mozgalmaink által csatolni, melyből az aratandó gyümölcsök csakis Exellenciád múzeuma számára származtatnak idővel össze.

3 EÉL PAT Az érsek levele Tariczky Endrének. Eger, 1873. jan. 21.; 93/1873.

Az én szerény működésemnek egyedül az a célja:

Ama magasztos szándék pedig, hogy e kettős megye fővárosból is fog egy egyetemes, e kettős megyét átkaroló régészeti Egylet alakítására nézve – felszólítást intéztetni: ez a mi terünket, szándékunkat még inkább elő fogja segíteni; az itt kész, fogékony kezekre fog találni.

Én ígérhetem Exellenciádnak, hogy mi Exellenciád nagy mérvű hazafiúi működésétől nem elszigetelve, de azzal egyetértőleg fogunk közreműködni, s hisszük a legjelentékenyebben feltűnendő eredménnyel, melynek dicsősége csakis Exellenciádnak ősz koronájára fogja a fényt vetni, fiúi kebelünk legnagyobb örömére.

Különben a mi engem illet, én tényezőségemet e vidék régészeti mozgalma lendítésében, tényleg, ha akartam volna is, azt a jelen idő helyi körülményei miatt, eddig, még nem indíthatám vala, még értekezletre sem, jöhetvén össze a kiszemelt bizottsági tagokkal, – de kiknek rokonszenvező közreműködéséről minapi jelekből tapasztalom, biztosítva látom elemi magamat.⁴

Tariczky Endre szívós szervezőmunkája, ismeretterjesztő cikkei, s a szakmabeliek, mindenek előtt Rómer Flóris, s a helyi vezetők támogatása révén 1877 áprilisában megalakult a Tiszafüredi Régészeti Egylet.⁵ Az alakuló közgyűlést követően Tariczky 400 darabból álló régiség és éremgyűjteményét az Egyletnek adományozta.⁶

Tariczky régészeti munkásságával országos hírnévre tett szert. Tagjává választotta a Magyar Történelmi Társulat, amelynek 1891. szeptember 3-i felolvasó ülésén előadást tartott.⁷ Előadásának címe, amely könyv alakban is megjelent, a következő volt: Tiszafüred vidéke a népvándorlástól kezdve történelmi és hadászati szempontból, vonatkozással az ezredéves honfoglalás közelgő nagy nemzeti ünnepére.

1892. július 8-án a helyi képviselő-testület az alábbi levelet küldte az egri érseknek. „30 év óta, mióta Tisza-füreden mint rk. lelkész működik (tudniillik Tariczky Endre – Sz. K.), kötelességét pedig a legpontosabban végezte, s a legnagyobb veszélyben, az 1873. évi kolera ideje alatt is, önfeláldozó buzgóságával a lépten-nyomon fenyegető életveszélytől vissza nem rettenve sietett megremülni és kétségbe esett híveit a vallás vígasztalásában részesíteni, azt is tudja Nagyméltóságod, hogy ő a vallás tanainak hirdetésén kívül a tudományos téren, különösen a régészeti tudományok fejlesztése körül nagy tevékenységet fejtett ki, szóval, hogy ő az egyházunk érdemekben megőszült papja s a társadalmunknak szeretett, tisztelt tagja. Ez okból őt Tiszafüreden és vidéken mindenki – vallás- és osztálykülönbség nélkül, a legnagyobb tiszteletben és becsülésben részesíti, s Tisza Füred közönsége iránta táplált őszinte szeretetének és határtalan ragaszkodásának az által akar kifejezést adni, hogy áldozásának 50 éves jubileumát vele együtt megünnepelni kívánja.” A testület a levél végén kérte a főpásztort, hogy kiérdemesült plébánosukat terjessze fel kitüntetésre.⁸

Az érsek a képviselő-testület javaslatára Tariczky Endrét a „Koronás Arany Érdemkereszt” kitüntetésre terjesztette fel az uralkodónak, amelyet a király oda is ítelt neki „a vallás erkölcsös népnevelés és régészet terén szerzett érdemei elismeréséül”. A kitüntetést a helyi kisdédóvó helyiségében rendezett fényes ünnepségen 1896. március 12-én tűzték mellére.⁹

4 EÉL PAT Tariczky Endre levele az érseknek. Tiszafüred, 1873. febr. 02.; 357/1873.

5 Takáts Béla 6.

6 Orbánné Szegő Ágnes, 3.

7 EÉL PAT Az érsek levele Tariczky Endrének. Eger, 1891. aug. 26.;

8 EÉL PAT A tiszafüredi képviselő-testület levele az érseknek. Tiszafüred, 1892. júl. 8.; 6330/1892.

9 EÉL PAT A tiszafüredi járási főszolgabíró levele az érseknek. Tiszafüred, 1896. márc. 4.; 632/1896.

Az 1896-os év nemcsak a kitüntetés örömét hozta meg neki, hanem azt is, hogy ebben az évben javaslatára állítják fel a város főterén, a ma is látható honfoglalási szobrot. Erről évek múlva, 1902. július 1-jén többek között a következőket írta főpásztorának: „A hazai tudománynak érdekében egy ritka, nagybecsű értékű, már országos hírűvé vált városi régiségi múzeumot teremtettem. A honfoglalás ezred éves ünnepe emlékére a párizsi Concordia téren lévő egyiptomi szobor mintájára egy itt, Füreden egy ezredévi honfoglalási szobrot emeltem, amely tudós utazók vélekedése szerint egyszerű alakjával, többre becsülnek minden honi ezredévi emlékoszlopnál.”¹⁰

Tariczky Endre, a rendkívüli aktivitással végzett sokoldalú tevékenysége mellett megtartotta stabil egészségi állapotát. Miután 1902. április 4-én a vármegyei tiszteletbeli főorvos megvizsgálta, az általa kiállított orvosi bizonyítványban rögzített szakvéleménye az alábbi volt: „Úgy szellemileg, mint testileg teljesen egészségesnek találtam.”¹¹ Pedig már ekkor életének 84. évében járt. A jó egészség hátterében minden bizonnyal örökölt szívós testalkata, s állandó aktivitása állott.

1904. április végén Csekó Gábor prépost, főesperes, káli plébános látogatást tett Tariczky Endrénél, amelynek során megvizsgálta plébániájának helyzetét. A vizsgálatról felvett jegyzőkönyv betekintést ad egy vidéken működő korabeli pap életébe, ezért nem árt abból részletesen idéznünk. Az idős papról a vizitátor megállapította, hogy „élete, erkölce: köztiszteletben áll. Papi és lelkipásztori kötelességét, agg korához képest a tőle telhető legnagyobb buzgósággal és lelkesedéssel teljesíti. Szent beszédjei szövegét már nem írja le, de arra felkészül. ... szelíd, nyájas mindenki iránt.” Följebbvalói és paptársai iránt „előzékeny és tiszteletteljes.”

Megélhetéséhez 60 kat. hold föld állt rendelkezésre Füreden és 84 kat. hold föld a tiszazórvényi határban.

Csekó Gábor a következőkben summázta a plébánosról alkotott véleményét: „A plébános iránt a hívek, főleg az értelmesebbek, a legnagyobb tisztelettel és kegyelettel viseltek, ami annak tanújeléül tekinthető, hogy ő kötelességeit úgy a lelkipásztori hivatás körében, mint társadalmi téren mindaddig híven igyekezett teljesíteni.”¹²

A főesperes tiszafüredi tapasztalatairól 1902. április 30-án főpásztorának is beszámolt. Leveleiben többek között a következőket olvashatjuk: „Tariczky Endre tiszafüredi plébános, daczára 84. éves agg korának, melyből 40 évet jelenlegi állomásán töltött el, magát még most is úgy fizikai, mint szellemi tekintetben teljesen épnek, egészségesnek érezvén, ennek tudatában hivatása kötelességeit a tőle telhető legnagyobb készséggel és buzgósággal teljesíti.”¹³

1902. május közepén Samassa érsek Fáby Dezső személyében adminisztrátort nevezett ki mellé.¹⁴ Az említett év szeptember 10-én tartotta meg gyémántmiséjét élete 84. és áldozópapsága 60. évében, s tiszafüredi lelkésziségének 40. évében. Karvezetője Debreczeni János¹⁵ apát-kanonok volt.

1907. június 28-án „agg kora miatt” az érsek elfogadta nyugdíjba vonulási kérelmét.¹⁶

10 EÉL PAT Tariczky Endre levele az érseknek. Tiszafüred, 1902. júl. 1.; 3751/1902.

11 EÉL PAT Orvosi bizonyítvány Tariczky Endréről. Tiszafüred, 1902. ápr. 4.; 1767/1902.

12 EÉL PAT Jegyzőkönyv a tiszántúli alesperesi kerület tiszafüredi plébánia egyháznak főesperesi látogatásáról. Tiszafüred, 1902. ápr. 24.; 2306/1902.

13 EÉL PAT Csekó Gábor levele az érseknek. Kál, 1902. ápr. 30.; 2306/1902.

14 EÉL PAT Az érsek levele Tariczky Endrének. Eger, 1902. máj. 14.; 2306/1902.

15 EÉL PAT Tariczky Endre levele az érseknek. Tiszafüred, 1902. szept. 11.; 4558/1902.

16 EÉL PAT Az érsek levele Tariczky Endrének. Eger, 1907. jún. 28.; 3840/1907.

Az isteni gondviselés kegyelméből azonban még öt év adatott neki, 94 éves korában, 1912. május 10-én hunyt el. Földi maradványait a helybeli temetőben hantolták el. Szép sír-
emléke még ma is látható.¹⁷

Irodalom

Rövidítések

EÉL – Egri Érseki Levéltár

PAT – Personalia Andreas Tariczky

ORBÁNNÉ SZEGŐ ÁGNES

A Tiszafüredi Régészeti Egylet története (1877–1949). = 110 éves a Tiszafüredi Kis Pál Múzeum. Szolnok, 1987.

TAKÁTS BÉLA

Tariczky Endre munkássága. = 110 éves a Tiszafüredi Kis Pál Múzeum. Szolnok, 1987.

Károly Szecskó

Neue Angaben zum Leben und Wirken von Endre Tariczky

Endre Tariczky ist am 18-ten November 1818 in Gyöngyös geboren. Nach der Grundschule und dem Gimnasium wurde er Student in dem Priesterseminar in Eger, bzw. an der Theologischen Hochschule. Er erhielt 1842 die Priesterweihe. Danach wurde er Kaplan in Tiszanána und ab 1846 in Jászárokszállás. An seinem neuen Arbeitsort übte er eine aktive öffentliche und lokalgeschichtliche Tätigkeit aus. Er wurde auch in der im Jahre 1863 gegründeten Hausordnungskommission tätig. Auch bei der Entwicklung der Schulen der Stadt wirkte er mit. Ab 1872 begann er die archeologischen Erinnerungsstücke der Stadt Tiszafüred und ihrer Umgebung zu sammeln. 1877 gründete er den Archeologischen Verein von Tiszafüred. Auf Grund der Vereinsarbeit erwarb er das örtliche Museum.

Ab 1843 erschienen seine Schriften in den verschiedenen örtlichen- und Landeszeitungen, Zeitschriften und Ausgaben.

Sein erstes Buch erschien 1892 in Eger mit dem Titel: Die Umgebung von Tiszafüred seit der Völkerwanderungszeit aus historischem und militärischem Gesichtspunkt, mit Bezug auf das nahe grosse Nationalfest der 1000 jährigen Landnahme. 1906 wurde seine Arbeit mit dem Titel: Die Darlegung der hunnischen Pyramidenhügel in der Theissgegend. 1909 erschien sein Buch: Die historische Entstehung der 1000-jährigen Säule der Fürsten Tas und Szabolcs in Tiszafüred.

Er starb am 10-ten Mai 1912 in Tiszafüred, und seine irdischen Überreste sind auch hier beerdigt. Sein Ganzkörper-Porträt machte Alajos Kiss, Egers Kunstmaler.

SZECSKÓ KÁROLY

H-3300 Eger

Malomárok u. 2.

¹⁷ Takáts Béla, 6.